

A tudományos és szakkönyvtárak módszertani tapasztalatcsere akciója

A tudományos és szakkönyvtárak módszertani munkabizottsága 1966-ban tapasztalatcsere akciót hirdetett a következő témákban: *A reference munka és eszközeinek nyilvántartása, A könyvek feltárása és dokumentálása, A nemzetközi csere nyilvántartása, A könyvtárakat támogató társadalmi szervek, könyvtári tanácsok munkája, A katalóguscédulák sokszorosítása.*

A fentiekben kívül pályázni lehetett szabadon választott témával is. A beérkezett tapasztalatcsere-anyagok közül a díjnyerteseket röviden ismertetjük a könyvtári gyakorlat gazdagítása, a jó tapasztalatok széles körű hasznosítása céljából.

A katalóguscédulák sokszorosítása

Három sokszorosítási eljárásról érkeztek be tapasztalatcsere-anyagok, nevezetesen a *stencil* (dr. Vetési Ferencné és dr. Szabó István), a *fotó* (Borsy István) és a *címnyomógép* (adréma) (Varró Judit és a Kossuth Lajos Tudományegyetem könyvtára) útján végzett sokszorosításról. A bizottság a dr. Szabó István ismertetett eljárást jutalmazta. A szerző *sokszorosító gépükről és eredményeiről* a következőket írja:

„Sokszorosító gépünk már több mint 10 éve van használatban. A gép neve: Sensor. Modell: VII. A gép szitája rögzített fémkeretbe van kifesztve. A rögzített keretű szita alatt jár a festékező henger, amely párhuzamosan együtt fut a szita felett elhelyezett és fogantyúval ellátott gumihengerrel. A felső gumihenger fémzárású, jobbról és balról szorító-lazító csavarok vannak. Ezekkel lehet szabályozni a festék átnyomódását a szitán, tehát a sokszorosítandó szöveg erősségét vagy halványosságát.

A Sensor sokszorosítógép egyaránt alkalmas egész oldalak és katalóguscédulák sokszorosítására. A Sensor gép kezelése és üzemben tartása egyszerű. Könyvtárunkban a sokszorosítás munkáját az az egyetlen hivatalsegéd látja el, aki egyben az összes helyiségeket takarítja, kézbesít és a raktári munkában is segít. „Az elkészült katalóguscédulák évi mennyisége kb. 30 000. Teljesen kifogástalan minőségűek. A gép átlagos napi használata 3—4 óra, heti átlagos használati ideje kb. 24 óra. Óránként kb. 100 katalóguskártya készül el. Egy katalóguscédula költsége kb. 30 fillér. Az év folyamán elkészült katalóguskartonok költsége kb. 25—27 000 Ft.

A témakörben eddig beérkezett anyagok 3 sokszorosítási eljárást ismertettek. Kívánatos lenne azonban egyéb eljárások ismertetése is. Erre utal *Vajda Erik*, a beérkezett anyagok egyik bírálója: „A tájékoztatókban vázolt eljárások korántsem említik az e téren fennálló összes lehetőségeket. Hadd utaljunk ebben az összefüggésben a szesz sokszorosítási eljárásokra (ormig), a lyukszalagírógépek alkalmazására, vagy az elektrosztatikus (xerox) másolási eljárásokra, Kívánatos lenne minél több összehasonlító kísérlet elvégzése — üzemi méretekben — más eljárásokkal is. Hasonlóképpen meg kellene vizsgálni a cédulasokszorosítási eljárások és a gyarapodási jegyzék-készítés összekapcsolásának lehetőségeit és gazdaságosságát is.”

A reference munka és eszközeinek nyilvántartása

A beérkezett leírások szerzői: Pócsi Sándorné (MTA Filozófiai Intézet Könyvtára), dr. Kecskeméti István (OSZK), Frey Tamásné (OPK). A bizottság dr. Kecskeméti István és Pécsi Sándorné közlését jutalmazta.

Dr. *Kecskeméti István* leírása ugyan a „reference munka különyűjteményi nyilvántartása” címet viseli, az általa javasolt nyilvántartás azonban minden olyan könyvtárban (tájékoztató intézetben) jól használható, ahol rendszeresen végeznek írásbeli tájékoztatást. Nyilvántartása lényegében „tájékoztatósi archívum”-nak mondható. Egyszerű eszközökkel oldja meg az írásban adott tájékoztatások és egyéb ügyiratok nyilvántartását és azok újbóli visszakeresését azzal, hogy róluk tárgyszavas, kartonos nyilvántartást készít. A szerző eljárásáról a következőket írja: „A leírt eljárást az OSZK Zeneműtárában 1965. január eleje óta alkalmazzuk és mind ez ideig — másfél év óta — csak előnyeit élvezzük, hátrányait nem tapasztaljuk. Ügyiratforgalmunk havi átlaga mintegy 30—35 darab, ebből mintegy 15 darab reference tartalmú. A nyilvántartó munkát egy szerződéses részfoglalkozású dolgozó mellék-munkakörként végzi, havonta kb. 8 óra ráfordítással.”

Pócsi Sándorné „lelőhely-katalógusa” nem más, mint egy tudományterületet (filozófia) felölelő „központi katalógus”, amely a következő forrásokból gyarapszik:

Más könyvtáraktól kikölcsönzött filozófiai művek, az MTA Központi Könyv-

táranak új szerzeményei, a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés keretében kért és beérkezett művek és a Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzéke.

A katalógus hasznát a szerző a következőkben foglalja össze:

„Az eddigi eredmény kb. 3000 mű leírása. Az eddigi 6100 kötetes állományunkat ezzel is szaporítottam, hiszen a katalógus olyan műveket tartalmaz, amelyek helyben nincsenek meg, de nagyon rövid időn belül kölcsönzéssel megszerezhetők. Így az országban, illetve fővárosunkban meglévő filozófiai anyagok lelőhelyeinek nyilván-tartásával is növelem állományunkat.”

Pócsi Sándorné kezdeményezése minden, hasonló helyzetben levő kis szakkönyvtár számára hasznos lehet.

A könyvtárat támogató társadalmi szervek, a könyvtári tanácsok munkája

Tapasztalatcsere anyagot küldött a Bányászati Kutató Intézet műszaki könyvtára és dr. Szepesi Zoltánné (Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ). A bizottság dr. Szepesi Zoltánné „Az orvostudományi könyvtári hálózat szakmai társadalmi bázisa” című leírását jutalmazta, mely a hálózati központ és az alközpontok mellett működő könyvtári tanácsok és a könyvtárakat támogató orvos-tanácsadók szerepével és tevékenységével foglalkozik.

Szabadon választott téma

Tapasztalatcsere anyagot küldött a xerox-technika tárgykörében *Kuchta Gyula* (Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtára, Miskolc); az előszerzeményezési tájékoztató témakörében pedig Maár Hilda (a Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára).

A bizottság mindkét írást jutalmazta. *Kuchta Gyula új eljárását ajánl a xerox porkép rögzítésére*, melynek lényege, hogy kiküszöböli az egészségre ártalmas triklóretilén használatát azzal, hogy új rögzítőszert kísérletezett ki és alkalmaz. Összetételét és használatát a szerző a következőkben ismerteti:

„... 5 dkg ipari gyantát oldunk kb. negyedliter terpentinben (megfelel a háztartási terpentin is), majd teljes oldódás után ugyanannyi lakkbenzinnel hígítjuk. Az így nyert lakkzó oldatot a német gyártmányú kézi-porlasztó készülékbe töltjük. A porképre vigyázva fújuk úgy, hogy az oldat finoman porlasztva kerüljön a képre, lehetőleg ne maradjon lakkoldatos folt (mert, bár elpárolog a legnagyobb része, maradhat utána kevés ragadós gyanta). Az így rögzített porképről legkésőbb 5–6 perc alatt elpárolog a lakkbenzin-terpentin oldat, s csak az igen vékony lakkfilm marad rajta.

Az így nyert kép — ezt az eddigi tapasztalatunk igazolta — semmivel sem ad rosszabb minőségűt, mint amelyet triklóretilén rögzítéssel kapunk, ráadásul kiküszöböli a „tri” ártalmas hatását... mindezek mellett — gyors munka esetén — nem kell várni a gőzölögtető szekrény megürülésére, tehát gyorsabb a rögzítés, mert 6—10 darabot összegyűjtve is lehet lefűjni.”

Maár Hilda a hálózatukban bevált *előszerzeményi tájékoztatóról* küldött leírást. A VVE Központi Könyvtára együtt végzi a saját és a tanszéki könyvtárak anyagának beszerzését. Ehhez ad segítséget a központi könyvtár gyarapítási osztálya által szerkesztett, évente (a devizás könyvek megrendelését megelőző hónapokban) háromszor megjelentetett, a leghíresebb kiadók katalógusaiból, 10—15 folyóirat könyvkihirdetéseiből, a *Chemisches Zentralblatt*-ban megjelenő bibliográfiákból válogatott „ajánló bibliográfia”. Az így nyert „ajánló bibliográfia” hasznosításáról a szerző a következőket közli:

„Minden tanszék 2 példányban kapja meg a kiadványt. Az egyik a könyvek rendelésére szolgál. A perforált lapokból összeállított lista a tanszékek bélyegzőjével és a tanszékvezető aláírásával ellátva már a megrendelőlap szerepét tölti be. A másik példány a tanszéki archívumban marad és a későbbi rendelések során kerülhet esetleg felhasználásra.”

A nemzetközi csere nyilvántartása

Az e témakörben beérkezett leírásokról — néhány nagyobb könyvtár nyilvántartási gyakorlatának ismertetésével bővítve — dr. Gombocz István, az OSZK nemzetközi csere osztályának vezetője külön közlemény keretében számol be.

*

Az 1966-os tapasztalatcsere akcióra beérkezett közlésekbe a KMK tudományos és szakkönyvtárak módszertani osztályán lehet betekinteni. Vidéki könyvtárak kérésére az osztály megküldi a kért tapasztalatcsere anyag másolatát.

Frey Tamásné